

X. PŘIKÁZÁNÍ: TOUŽIT PO TOM, CO PATŘÍ DRUHÉMU, NEBUDEŠ!

21.5.2023, Kamil Vystavěl

2. Mojžišova 20,17: *Nebudeš dychtit po domě svého bližního. Nebudeš dychtit po ženě svého bližního ani po jeho otroku ani po jeho otrokyni ani po jeho býku ani po jeho oslu, vůbec po ničem, co patří tvému bližnímu.*

Úvod

Poslední z desatera přikázání je o lidské chamtivosti, ziskuchtivosti, o nespokojenosti s tím, co mám. Jeden člověk mi vyprávěl, v čem všem se prý Němci mají lépe než Češi. Takže pokud byste to nevěděli, Němci si vydělají za stejnou dobu ve stejném zaměstnání víc peněz než my. Tudíž si mohou pořídit nový vůz ne jednou za 10 let, ale jednou za 7 let. Proto prý splatí hypotéku na barák ne po 20, ale už po 13 letech atp. Není to k vzteku, mít takové sousedy? Ale poslední pokyn desatera k tomu říká, hoď to za hlavu, netrap se tím, jinými slovy: *Toužit po (...) čemkoli, co je tvého bližního, nebudeš.*

Oheň v srdci

Toužit, dychtit... Dovolte mi, abych zde zapálil sirku. Něco se stalo a vzplanula touha. Lidé si poměrně často pletou chuť a potřeby. Je ovšem dost zásadní rozdíl, jestli mám na něco chuť, rád bych to měl nebo zažil, anebo jestli tutéž věc nutně potřebuji. Jeden má hlad, jiný neví, kdy už je sytý, ale na první pohled oba dělají to samé. Jeden má chuť jen tak rozveselovat lidi, jiný dělá šaška z nutnosti, proto aby si ho vůbec někdo všiml. Často ten oheň uvnitř, to dychtění, tu planoucí sirku zapalují právě naše potřeby. V lidech ovšem někdy vzplane oheň touhy, za kterým žádná skutečná potřeba nevězí. Že chudí lidé by rádi nosili hezké oblečení a žili raději v důstojném bytě než na ubytovně, tomu docela rozumím. Ale proč bohatě zaopatřený člověk touží po tom mít víc? Psychologové by možná řekli, že honbou za majetkem se lidé snaží uhasit skutečnou potřebu, ta se ale získáváním věcí naplnit nedá. Je to falešná představa, že když budu mít plat jako v Německu, že by se tím nějak zásadně zmírnila a vyřešila moje vnitřní nepohoda. Každopádně když už jednou oheň touhy vzplane, tak hoří a pálí tak dlouho, dokud do něj budeme přikládat.

Ježíš o tom vnitřním ohni říkal, že je to počátek zla a nespravedlnosti mezi lidmi - cituji: *Z nitra totiž, z lidského srdce, vycházejí zlé myšlenky, smilství, loupeže, vraždy, cizoložství, chamtivost, zlovolnost, lest, bezuzdnost, závistivý pohled, urážky, nadutost, opovážlivost. Všecko toto zlé vychází z nitra a znesvěcuje člověka* (Marek 7,21-22). Někteří mudrci Indie došli ve svých pronikavých úvahách tak daleko, že jakoukoli touhu, každý oheň planoucí v srdci, označili za zdroj lidského utrpení. Každý kdo po něčem pro sebe touží, ten pravděpodobně bude působit bolest jiným, anebo i sám sobě. Dávejme si proto bacha na to, co hoří uvnitř v našem nitru.

Ježíš ovšem rozlišoval – není oheň jako oheň. Hoří-li na příhodném místě, není třeba zápal pro dobrou věc hasit. Stejně tak 10. přikázání neříká prostě jen: *dychtit nebudeš*. Neříká: *znič všechny zápalky a všechna škrtačka, aby nikdy nedošlo ke vzplanutí*. Ve skutečnosti je spousta vynikajících cílů, po kterých má smysl toužit. A nejlepší je, když změním kurz od susedovy manželky a baráku a jeho zahraničních dovolených jiným, smysluplnějším směrem. Ježíš pravil: *ukládejte si poklady v nebi, kde je mol a rez neničí a kde je zloději a lupiči nekradou* (Mt 6,20). S dětmi na nábožku jsme o tomto výroku tento týden přemýšleli a ještě jsme nepřišli na to, jak se to dělá, abychom si ukládali poklady na bezpečné místo v nebi, ale určitě na to jednou přijdeme. Někteří z Vás na to možná už přišli. Až budou mladí lidé ve vašem okolí zvědaví, tak jim to můžete povědět.

Vztahy důležitější než věci

Odkládám zápalky, odkládám pryč dychtění a touhy a nyní vás zvů, abychom spolu promýšleli jiné slovo z desátého přikázání. Opakuje se tam 3x slovo „tvůj bližní“: *Nebudeš dychtit po domě svého bližního. Nebudeš dychtit po ženě svého bližního ani po jeho otroku ani po jeho otrokyni ani po jeho býku ani po jeho oslu, vůbec po ničem, co patří tvému bližnímu.*

Takže „tvůj bližní.“ Důležitější než věci, které nás obklopují, jsou bytosti, které nás obklopují. A protože jsou důležitější ty živé bytosti, je lépe soustředit se na ně a na náš vztah k nim. Majetek může posloužit jako pomůcka k budování mezilidských vztahů, ne jejich překážka.

Potíž vzniká ve chvíli, kdy se zaměříme právě na ty věci. Jak může vypadat spolupráce mezi lidmi, kteří jeden druhého považují za pouhou pomůcku k dosažení nějakého zisku? Typicky se tento problém

stává na pracovišti, kde se potkávají zaměstnavatel a zaměstnanci. Otázka zní např. takto: Co ze spolupráce s tím druhým já budu mít? Jak to udělat, abych já z jeho přítomnosti získal co možná maximum? Ale nejde jen o pracovní prostředí. Podobný druh uvažování může zavládnout třeba v kruhu rodinném. Dospělí někdy dokonce úplně maličkým dětem podsouvají, že už prý přece ta batolata nás využívají, využívají prý naše slabosti a naši náklonnost jen a jen pro sebe a svůj prospěch... Ve skutečnosti logiku účelových vztahů rozvíjejí právě dospěláci a čím více se řídí touto pomýlenou a zvrácenou logikou rodiče, tím spolehlivěji ji svým dětem jako návod na život předávají.

Měl jsem příležitost být na besedě s jedním senátorem (teď už bývalým). Petr Šilar mluvil o tom, že podle něj být politikem je veřejná služba, služba občanům. A pokračoval: politik také vždy chce ze svého politického angažmá mít taky něco pro sebe. Na můj dotaz, jestli by zkusil odhadnout, jak moc je senátorské křeslo pro něj služba a jak moc sedí v senátu kvůli sobě, odpověděl zhruba takto (mám k tomu i názorný obrázek - váhy): osobní zájem nesmí převážet. Je to vyvažování. Tedy můj zájem o druhého musí zůstat nejméně tak důležitý jako zájem o můj osobní prospěch (srov. 2. pokyn z Ježíšova dvojpříkázáním lásky: „*Miluj svého bližního jako sám sebe.*“ Mt 22,39).

Peníze

A ještě třetí téma. Už jsem hovořil o lidské touze a o bližních. Zbývá to třetí – majetek, slovy Písma: *osel, býk, otrok, otrokyně, žena a dům, případně cokoli jiného, co patří tvému bližnímu.* V jednadvacátém století máme pro majetek souhrnné označení: peníze. Dům stojí peníze, auto stojí peníze, polnosti, nerostné suroviny, elektřina, lidská práce, služby, to vše stojí peníze. Uvykli jsme si to, co vidíme, co máme a co mají druzí, převádět na čísla – kolik asi stálo to a támhle to, případně, za kolik bych něco takového mohl mít já... Zhruba před 20 lety napsal Richard Rohr o lidské fascinaci penězi toto, cituji: „*Nedávný průzkum v posledních ročnících středních škol ukázal, že devadesát procent chlapců považuje za hlavní náplň svého života ‚vydělávat hodně peněz.‘ Ne zamilovat se a založit rodinu, ne něco nového vynalézt nebo objevit, ne probádat tajemství přírody, ne udělat ze světa lepší místo k životu, ne stát se svatým, ale zkrátka a dobře jen vydělat peníze...*“

Co to vlastně je, ty peníze? Vidíme kus papíru s obrázkem, případně kousek kovu, anebo pouhé číslo na obrazovce, a my podle velikosti čísla v tom vidíme nějakou hodnotu. Peníze jsou čirý lidský výmysl, abstraktní a fiktivní věc, je to toliko pomůcka, aby se lidem snadněji ty skutečné věci – zboží a služby – vyměňovaly. Peníze jsou všechno a zároveň nic. Nikdy vám neporadí, co byste si za ně měli koupit. Peníze jsou němá možnost, prázdna moc. A tak se nemusí středoškolák složitě trápit a rozhodovat, čím by chtěl v životě být a kam má nasměrovat svoje síly. Jednodušší je dát si za cíl nějak získat peníze a s dostatkem financí v kapse třeba už jeden na nějaký rozumný cíl přijde... a nebo na nic nepříjde.

Kromě toho, že nám peníze možnosti dávají a otevírají, peníze také dokážou lidem možnosti brát a zavírat. Vymyšlená pomůcka pro obchodování někdy přerůstá svého vynálezce a vymyká se z lidských rukou. Patrně proto Ježíš o penězích a majetku mluvil často. A mluvil o tom mnohem častěji, než třeba o rodině a manželství! Dokonce některé ústřední motivy vzal právě z finanční a majetkové sféry, např. motiv odpuštění dluhů, vykoupení zajatců z otroctví a celá řada podobenství o Božím království... V jednom z těchto výroků říká: *Nikdo nemůže sloužit dvěma pánům. Neboť jednoho bude nenávidět a druhého milovat, k jednomu se přidá a druhým pohrdne. Nemůžete sloužit Bohu i majetku.* (Matouš 6,24) V této věci (na rozdíl od vztahu k bližním) žádné kompromisy neexistují, zde není co vyvažovat. Buď se podřizujeme jednomu, nebo druhému. Peníze velí: člověka ždímej, zotročuj, okrádej, manipuluj. Kde všude nás třeba pouhá reklama a marketing snaží vyždímat a zmanipulovat? Bůh velí právě opačně: člověka chraň, vykupuj z otroctví, měj ho v úctě. Peníze nařizují jednoznačně: dluhy vymáhej! Hospodin však praví: dluhy odpouštěj!

Co říci závěrem

Každý z nás má sirky a máme i polínka dřeva. Zapalujme a přikládejme jen do takového ohně, který hoří jak pro mne, tak pro tebe, jak pro nás, tak pro naše bližní – v rovnováze. A dobrý Bůh kéž naplní prázdna čísla v našich peněženkách a na našich účtech. Aby ta moc a potenciál, jež jsme často tvrdou prací nashromáždili, aby to vše nezůstalo němé, aby to neuteklo do vzduchu jako nafouknutý balónek, který necháme, aby lítal beze smyslu tam a sem.

Hospodine, pomoz nám, ať se netrápíme jméním jiných, nýbrž ať najdeme potřebná místa a projekty, kam bychom své finance účelně vkládali ku spokojenosti své, ku radosti mnohých a ke tvé slávě. Amen